

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Claudii Fleurii Abbatis Historia Ecclesiastica

Ab anno Christi 1635. usque ad annum 1643

Fleury, Claude

August. Vind. [u.a.], 1779

VD18 9011888X

§. 41. Armandi Richelii Cardinalis Testamentum Christianum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-67406](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-67406)

logia, sed non omnia ab amico calamo, inter quæ est illud : Sæc. XVII.
A. C. 1642.

*Hic jacet Armandus, si non armasset,
Amandus, cui tamen quidam
Richelii fautor hoc disticho re-
spondit:*

*Armando in cunis amor aurea detulit
arma, sic erat Armandus, qui
bene amandus erat.*

Referunt Scriptores nonnulli, quod Richelius in suo Avenionensi exilio librum *de institutione Christiana, & controversiis fidei* ediderit, præter aliud opusculum (si tamen suum) de perfectione Christiana. Sepultus requiescit in Sacello Sorbonico, cujus Basilicam, magnificumque Collegium ipse construxerat: Reliquit etiam duplex testamentum, quorum primum appellabat *Christianum*, alterum vero *Politicum*, utrumque vero, cum luculentum sit vasti sui ingenii, indolisque specimen, merito sibi in Historia nostra locum vendicat.

§. XLI.

Armandi Richelii Cardinalis Testamentum Christianum.

Testamenti Christiani sequens erat tenor: „Catholicus fide, Cardinalis dignitate, Minister Regius munere,
Rr 4 „red-

Sæc. XVII. „reddo rationes publicas vitæ meæ, &
 A. C. 1642. „conscientiam explico coram sole, ut
 „legi ab omnibus possit, quod sol
 „ostendit.„

„De fide mea id testor, idcirco Pur-
 „puratam me credidi, ut fidem tuerer:
 „obsignassem eam libenter meo langui-
 „ne, & maluissem hac secunda purpu-
 „ra rubere, quam prima: hæc volui
 „esse cardinem vitæ meæ, hanc secu-
 „tus sum ducem etiam cæcam; nec
 „tamen in me cæca penitus fuit, eo
 „fere ingenio attigi, quo fides præivit:
 „scivi pene, quod credidi, nec tamen
 „credidi, quia scivi: plus feci cæcam
 „fidem, quam occultam sapientiam,
 „& plus ignorantem mihi credidi quam
 „videnti.„

„Quid fecerim pro fide divina, te-
 „stari potest fides humana: abstuli hæ-
 „resi trecentas arces, ne esset rebellis:
 „averti aliena auxilia, ne esset infide-
 „lis; eripui arma, ne esset hostis; e-
 „mendavi mores, ut fidem corrigerem:
 „conciliavi animos Regi, ut Deo sub-
 „jicerem: erudivi conscientias, tenta-
 „vi libertatem: eo redegi hæresin, ut
 „quæ vim timebat, cogi jam velit.„

„Nec minus extra galliam Catho-
 „licus fui: prius egi cum foederatis de
 „Religione Germaniæ, quam de liber-
 „tate: utriusque me Patronum profes-
 „sus

„sus sum, excepi Ecclesias a lege ar- Sæc. XVII.
 „morum: docui Politicum esse bellum, A. C. 1642.
 „non Ecclesiasticum: si quid detri-
 „menti passa est Religio, ille non in-
 „tulit, qui prohibuit. „

„Cardinalis amavi Ecclesiam Roma-
 „nam ut Matrem, & Gallicanam ut fi-
 „liam: illius alumnus, hujus Patronus;
 „illius jura, hujus Privilegia tueri vo-
 „lui: sciebam, quid Gallia deberet Ro-
 „mæ, quid Roma Galliæ: mutuus est
 „amor, & alterna beneficia: servivi
 „utrique, dum servivi uni, & quicquid
 „addidi Galliæ, addidi Romæ. „

„Nec nocet Aula Ecclesiæ, nec Ec-
 „clesia Aulæ: neutra decolorat alte-
 „ram, quia utraque est purpurata: ad-
 „ministravi Galliam ut Ecclesiam, ser-
 „vivi Ecclesiæ, dum servivi Galliæ: ii
 „duo cardines vitæ meæ Ecclesia &
 „Gallia, Deus & Ludovicus: imo duo
 „Poli, quorum unum in altero semper
 „vidi; nolisset me Gallia Ministrum,
 „si peccassem in Ecclesiam, nolisset
 „me Ecclesia Cardinalem, si peccassem
 „in Galliam. „

„De me Ministro id tertium testor,
 „volui Ministerium meum Christianum
 „esse, & politicum: conciliavi utrum-
 „que, quia me Ministrum putavi Regis
 „& Dei: sciebam Regem Galliæ esse
 „Ludovicum, & Regem Ludovici esse
 „Deum:

Rr 5

Sæc. XVII. „Deum: imitari volui providentiam
A. C. 1642. „Dei, quia Regnum Galliæ est regnum

„Providentiæ: exploravi, quo præiret
„Deus: hunc sequi volui, neque ante-
„cessi nutum Ludovici, sed observavi:
„neque attuli lucem, sed accepi: inde
„illa felicitas mea sub utraque fortuna:
„neutra cæca fuit, quia Deus utrique
„præluxit; neutra temeraria, quia pro-
„speram dedit Deus, & correxit ad-
„versam. „

„Hæc gemina virtus Ministerii mei,
„fides erga Deum, & fidelitas erga Lu-
„dovicum. De utraque id asserere pos-
„sum, nihil prætuli Ludovico, nisi
„Deum: utrique studui, utrumque sci-
„vi, & pene utrique credidi: hæc du-
„plex regula vitæ, Deus revelans, &
„Ludovicus imperans: agnovi utrum-
„que ut Dominum & Magistrum: di-
„dici ab utroque, quod docerem: at-
„que ut essem Minister Orbis, prius
„fui Discipulus Dei & Ludovici. „

„Ut fidelis essem Ludovico, imitari
„volui justitiam Ludovici, de qua id
„testari audeo, pene offendi alias vir-
„tutes, ne offenderem justitiam: ti-
„mèri volui, ut amaretur Ludovicus:
„severus in paucis fui, ut essem omni-
„bus bonus; nullius tamen hostem me
„putavi, nisi esset hostis Ludovici: a-
„mavi justitiam, non vindictam: nihil
„egi

„egi nisi iustum, quia Ludovicus nihil
„imperavit, nisi rectum.

Sæc. XVII,
A. C. 1642.

„De cæteris virtutibus id unum dico:
„amavi omnes, quia omnium Ministrum
„me credidi: didici omnes vel docui,
„& dum Ludovicus virtutes omnes fa-
„cit Regias, feci omnes purpuratas:
„ob eam causam Eminentissimum esse
„non renui, ut virtutes extollerem: id-
„circo Cardinalem me putavi, ut illas
„fulcirem: propterea Aulam non fugi,
„ut eas in Aulam inducerem: inde illa
„Sanctitas utriusque Aulæ, prima Re-
„gia, altera Ecclesiastica, utraque Au-
„la Virtutum fuit. „

„Hæc de Virtutibus. De Honoribus
„id profiteor, admisi Dignitates,
„non ambivi; mereri eas volui prius,
„quam assequi: nec tamen post meri-
„tum honores admissem, nisi ut hono-
„rarem Ludovicum; honorificum est
„soli coronari radiis: pertinebat ad Ma-
„jestatem Oceani, derivari in fontes,
„nec imminui, idcirco Dux, Par, &
„Cardinalis esse non recusavi, ut sci-
„ret Orbis, qualis & quantus est Lu-
„dovicus, cujus radius & rivus fuit
„Richelius. „

„Et nunc eos honorum titulos æque
„depono lubenter, atque gero; tam
„facile morior Cardinalis, quam homo:
„scivi sub purpura mortalem fuisse me,
„quia

Sæc. XVII. „quia scivi me esse hominem: assuevi
 A. C. 1642. „æternitati intra tempus, atque, ut

„mortem fallerem, mori cæpi adhuc
 „vivus: captus sinistro brachio dextrum
 „obtuli morti & vulneri: circumductus
 „gestatorio ferculo assuevi feretro quasi
 „lecto: destitutus usu dextræ, deoscu-
 „lor dextram Dei: vidi me per partes
 „mori, & didici mori totus.,

„Et nunc vivus & moribundus te-
 „stor, sub Ludovico Christianissimo
 „fuisse me Ministrum in omnibus Chri-
 „stianum.,

§. XLII.

*Ejusdem Cardinalis Testamentum
 Politicum.*

Politicum vero testamentum, cujus
 exemplar unum ipsemet Richelius
 Regi, alterum vero Aiguillonæ Ducis-
 sæ Nepti suæ tradiderat, his verbis
 exorsus est Richelius: „Abiturus e vita
 „vera dico eo momento, quo nemo
 „mentitur: vicinus æternitati quasi
 „æternus loquor. Audi Posteritas,
 „verba pene ultra vitam prolata, &
 „vera: lege Testamentum, pene ultra
 „tempus scriptum, ne fallat, pene in-
 „tra æternitatem, ne pereat.,

„Electus in primarium Regis mei
 „Ministrum, id primum intendi, ut
 „Regem